

kloru u suvremenim književnim procesima.

U trećem dijelu riječ je o stilovornoj ulozi folkloru drugih naroda u poetičkom sistemu ruskog romanizma i realizma.

U **Zaključku** autor ističe neke važnije misli o proučavanju procesa formiranja i razvoja višenacionalnih književnosti i njihovih veza s folklorom i o književno-kritičkim problemima, pa zaključuje da je folklornost samo jedna od funkcija književnosti, ali funkcija »koja ovisi« o sveukupnosti društvenih i kulturnih faktora općenacionalnog razvoja koji upravljaju književnim procesima.

Na kraju monografije ponovno se poziva »za svjedoka« Gorki i navode njegove riječi iz pisma od 13. rujna 1933. godine gdje govori o utjecajima usmenog stvaralaštva na pisanu književnost i pita: kako se narodna priča našla u osnovi **De-kameron**a, a narodne satirične pjesme o vitezovima odjeknule u **Don Quijot**eu, ... ima li u Oblomovu ponešto iz priča o »Ivanu budalašu« i kaže da je uvjeren da Karatajev i Polikuška, koje je stvorio Tolstoj, nisu bez utjecaja »priča o budali«, jer se taj veliki umjetnik veoma koristio folklorom. Dalgat zaključuje da problem uzajamnog djelovanja književnosti i folklor ostaje i dalje veoma aktualan, jer se u jednoj monografiji ne mogu obuhvatiti i riješiti sva pitanja.

Ante Nazor

Kad je sve zborilo. Crnogorske narodne basne, Izbor **Radoje Radojević**, Predgovor i pogovor **Danilo Radojević**, Biblioteka »Luča«. Antologija crnogorske književnosti, Pobjeda, Titograd 1979, 260 str.

Najveći je dio basana i ostalih priča u ovom izboru preuzet iz zbirke Vuka Vrčevića (50) i Novice Šaulića (18), a u manjem su broju (od 7 do 1) preuzete od Pavla Rovinskog, Stevana Dučića, Ilije Zlatičanina, Rista Popovića, B. Zimonjica,

Andrije Jovičevića, Vuka Karadžića i Sima Terića.

Spomenuli smo basne i ostale priče premda se u naslovu, predgovoru i pogovoru dosljedno govori samo o basnama. Sam izbor tekstova nije ipak tako dosljedan pa obuhvaća i priče o životinjama, koje nisu basne (**Jarac divojarac, Kako je lisica lećela, Magarac, pas, mačak i pijevac, Kako je lija dolijala, Meded, svinja i lisica** i dr.).

Pisac uvoda (koji je zbirku pripremio za tisak nakon tragične smrti autora izbora) razmatra sve uključene tekstove kao basne. Problem je očito u tome što u opsežnom uvodu, nazvanom **Crnogorske narodne basne**, nije razmotreno pitanje o pojmu basne. Istina je, doduše, da pisac govori o podrijetlu riječi basna i da je, prema Rječniku JAZU, određuje kao »pripovijest koja se ne vjeruje« (str. 25) — ali takvo određenje ne upućuje ni približno na karakteristiku vrste basna. Prema općenito usvojenom poimanju, u basnama govore i djeluju životinje, biljke i stvari, tako da se time simbolično s poučnom namjerom objašnjava ljudsko ponašanje. Na jednom se mjestu uvod približava takvu shvaćanju basne kad kaže da »u nekim našim basnama nalazimo takvu rečeničnu konstrukciju kao da su njihovi autori odlikavali odnose među ljudima« (str. 43) — ali ograničenje na **neke** basne i na njihovu samu jezičnu konstrukciju pokazuje da je u toj knjizi osnovni pojam basne shvaćen drukčije, a nije rečeno kako. Moguće bi bilo da priređivač zbirke, slično nekim drugim autorima, osporava podjelu na basne i priče o životinjama (kao, donekle, I. Levin u knjizi **Svod tadžikskog folklora**. T. I. **Basni i skazki o životnyh**. Moskva 1981; vidi prikaz u »Narodnoj umjetnosti«, knj. 19), ali u knjizi nije posrijedi takvo osporavanje jer se o razgraničenju vrsta u uvodu ne govori.

Opsežna uvodna rasprava citira mnogo literature, ali velikim dijelom, na žalost, iz općih priručnika,

enciklopedija i sl., dok se neka djela navode nepotpuno, pa bi bilo moguće — premda to ne mogu tvrditi — da su spomenuta iz druge ruke (Hegel, **Estetika**; Fedar, **Basne**; Ezop, **Basne**; Herodot, **Istorija**; Platon, **Fedon**); rasprave I. Kasumovića i M. J. Majznera navode se bez naslova.

Ne znam kako je piscu uvoda promaklo da Theodora Benfeya, autora teorije o podrijetlu priča u Indiji, poveže s E. B. Tylorom i J. Bédierom pripisavši mu da se »počeo braniti od isključivih mišljenja o uticaju Indusa« (str. 19).

Bilo bi pretjerano očekivati od uvoda antologiji svestranu studiju o književnoj (pisanoj i usmenoj) vrsti basna, kao što nije ni umjesno smetnuti s uma da ta tema u nas još nije znanstveno obrađena, a da je strana stručna literatura iz mnogih razloga teško dostupna našim autorima. Moglo se ipak očekivati da će biti spomenut članak Nade Milošević-Dorđević o basni u »Književnoj istoriji« (VIII, 30, 1975). Od strane literature korisno je uputiti eventualne naše buduće pisce o problematici basne na već spomenuto djelo I. Levina i na knjižicu Erwina Leibfrieda **Fabel** (Stuttgart, Sammlung Metzler, 3. izd., 1976).

Naslov knjige **Kad je sve zborilo** djeluje lijepo i poetično. On sugerira možda i suviše poetičan pristup basni, vrsti koja je manje mitska a više racionalna i poučna. Basnu iz usmenog pričanja teško je odvojiti od posrednoga ili izravnog utjecaja pisane literarne tradicije basana. Upravo zbog te uzajamne veze čini mi se spornim ovaj postupak i njegovo objašnjenje: »Neki zapisivači su dodavali na kraju basana epitimije, koje je priređivač izostavio, kao aplikaciju koja je rezultat knjiškog uticaja« (str. 233). Epimitij ili epimit (ne »epitimija«) ili, jednostavnije rečeno, završna pouka, »naravoučeniye« pripada formi i biti basne organski i gotovo je nemoguće znati jesu li i kada su zapisivači pouku sami dodavali. Čini mi se podjednako problematičnim priređivačev postupak da onim bas-

nama koje nisu zadržale narodni izgovor vrati izvornost (v. str. 232).

Nameće se na kraju još jedno pitanje: polovica tekstova u knjizi preuzeta je iz zbirke Vuka Vrčevića **Basne**, koja uz naslov ima ovu dopunu: »Skupio ih po Boki Kotor-skoj, Crnoj Gori, Dalmaciji, a najviše po Hercegovini...«. Urednik je bio dužan objasniti po kojem je mjerilu odatle izabrao crnogorske basne ili, ako nije bilo kriterija za njihovo izdvajanje, trebalo je i to reći. Zbunjuje i okolnost da je priča Tešana Podrugovića iz Karadžičeve zbirke uključena među crnogorske tekstove.

U ovom je prikazu izneseno dosta zamjerki. Pa ipak — knjigu je lijepo uzeti u ruke i čitati njezine priče. I uza sve nedostatke, dobro je što se pojavila ta knjiga, kao i bogat niz drugih izdanja s područja crnogorske usmene književnosti što ih objavljuje biblioteka »Luča« (a navedena su na kraju knjige).

Na drugome kraju, u Ljubljani, u biblioteci »Zlata ptica«, seriji u kojoj je do sada izišao velik broj zbirki slovenskih i svjetskih narodnih bajki i predaja, pojavilo se godine 1980. tematski analogno izdanje: **Slovenske basni in živalske pravljice**. Zbral in uredil Alojzij Bolhar.

Izdavači u Hrvatskoj, na žalost, nemaju mnogo sluha za publiciranje zbirki tekstova usmene književnosti, čak ni onih temeljnih, a ponajmanje takvih specijalnih vrsta kakve su, primjerice, basne. Gledano iz te perspektive treba pozdraviti zbirku crnogorskih basana. Ne treba joj prešutjeti mane, ali na njima se stječe iskustvo.

Maja Bošković-Stulli

Dušanka Nađ, Anegdote iz NOB-e, Izd. »Sremske novine«, Sremska Mitrovica 1981, 112 str.

Sudionik NOR-a, borac vojski, borac vojvođanskih jedinica, Dušanka Nađ pripre-